গোটঃ ১

[a] প্ৰমা আৰু অপ্ৰমা

[b] প্ৰামাণ্যবাদ

[c] স্মৃতিৰ বিষয়ে আলোচনা

অতি চমু প্ৰশ্নোত্তৰঃ

১। নিম্নলিখিতবোৰৰ পৰা সঠিক বিকল্পটো বাছনি কৰাঃ

(ক) ন্যায় দৰ্শন মতে **'**প্ৰমা**'**ৰ অৰ্থ হ'ল**-**

(a) শুদ্ধ জ্ঞান

(b) অশুদ্ধ জ্ঞান

(c) প্ৰকৃত জ্ঞান

(d) যথাযথ জ্ঞান

উত্তৰ**:** (a)

(খ) ন্যায় দৰ্শন মতে **'**অপ্ৰমা**'**ৰ অৰ্থ হ'ল**-**

(a) শুদ্ধ জ্ঞান

(b) অশুদ্ধ জ্ঞান

(c) প্ৰকৃত জ্ঞান

(d) যথাযথ জ্ঞান

উত্তৰ**:** (b)

(গ) **'**অপ্ৰমা'ক ন্যায় দৰ্শনত কি বুলি গণ্য কৰে**?**

(a) কোনো বস্তুৰ সঠিক আশংকা

(b) কোনো বস্তুৰ ব্যক্তিগত আশংকা

(c) ব্যক্তিগত অস্তিত্ব

(d) কোনো বস্তুৰ মিছা আশংকা

উত্তৰ**:** (d)

(ঘ**)** ন্যায় দৰ্শনত **'**প্ৰমা**'**ক কি বুলি গণ্য কৰা হয়**?**

(a) কোনো বস্তুৰ ওপৰত এটা আশংকা

(b) কোনো বস্তুৰ সঠিক আশংকা

(c) অবৈধ জ্ঞান

(d) ওপৰৰ কোনোটোৱেই নহয়।

উত্তৰ**:** (b)

(ঙ**)** প্ৰমাৰ কেইটা বৈশিষ্ট্য পোৱা যায়**?**

(a) এটা

(b) দুটা

(c) তিনিটা

(d) চাৰিটা

উত্তৰ**:** (c)

(চ) ন্যায়**-**বৈজ্ঞানিক দৰ্শনে বিশ্বাস কৰে**?**

(a) প্ৰমা

(b) অপ্ৰমা

(c) প্ৰমা আৰু অপ্ৰমা উভয়বিধ

(d) ওপৰৰ এটাও নহয়

উত্তৰ**:** (c)

(ছ**)** মীমাংসা দৰ্শনে বিশ্বাস কৰে**-**

(a) প্ৰমা

(b) অপ্ৰমা

(c) উভয় প্ৰমা আৰু অপ্ৰমা

(d) ওপৰৰ সকলোবোৰ

উত্তৰ**:** (a)

(জ) 'অপ্ৰমা**'**ই তলৰ কোনটোক প্ৰাধান্য দিয়ে**?**

(a) স্মৃতি

(b) সংশয়

(c) ভূল

(d) এইবোৰ সকলো

উত্তৰ**:** (d)

(ঝ**)** তলৰ কোনটো সম্প্ৰদায়ে পৰতঃ প্ৰামাণ্যবাদ আৰু পৰতঃ অপ্ৰামাণ্যবাদত বিশ্বাস কৰে**?**

(a) বৈশেষিক

(b) মীমাংসা

(c) বেদান্ত

(d) ন্যায়

উত্তৰ**:** (d)

(ঞ**)** তলত দিয়া ভাৰতীয় দৰ্শনৰ কোনবিধ সম্প্ৰদায়ে স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ বিশ্বাস কৰিছে**-**

(a) ন্যায়

(b) চাৰ্বাক

(c) মীমাংসা

(d) বেদান্ত

উত্তৰ: (c)

(ট) ন্যায় দৰ্শনে বিশ্বাস কৰে**-**

(a) পৰতঃপ্ৰামাণ্যবাদ

(b) পৰতঃঅপ্ৰামাণ্যবাদ

(c) স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ

(d) উভয় পৰতঃপ্ৰামাণ্যবাদ আৰু পৰতঃঅপ্ৰামাণ্যবাদ

উত্তৰ: (d)

(ঠ) মীমাংসা দৰ্শনে বিশ্বাস কৰে**-**

(a) পৰতঃপ্ৰামাণ্যবাদ

(b) পৰতঃঅপ্ৰামাণ্যবাদ

(c) স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ

(d) উভয় পৰতঃপ্ৰামাণ্যবাদ আৰু পৰতঃঅপ্ৰামাণ্যবাদ

উত্তৰ: (c)

(ঢ) নিম্নলিখিত কোনটোৱে ভাৰতীয় দৰ্শনত বৈধ জ্ঞান বুজায়**?**

(a) প্ৰমা

(b) অপ্ৰমা

(c) জ্ঞান

(d) মায়া

উত্তৰ: (a)

(ণ) প্ৰমা কোনটো উপায়েৰে উৎপন্ন হয়**?**

(a) প্ৰত্যক্ষ**,** অনুমান**,** আৰু শব্দ

(b) প্ৰত্যক্ষ**,** সমাধি**,** আৰু যোগ

(c) শব্দ**,** মায়া**,** আৰু কৰ্ম

(d) অনুমান**,** যোগ**,** আৰু কৰ্ম

উত্তৰ**:** (a)

(ত**)** তলৰ কোনটো বৈধ জ্ঞানৰ **(**প্ৰমা**)** ৰূপ নহয়**?**

(a) উপলব্ধি

(b) অনুমান

(c) ভ্ৰম

(d) সাক্ষ্য

উত্তৰঃ (c)

(থ**)** অপ্ৰমা শব্দটোৱে নিম্নলিখিত কোনটো বুজায়**?**

(a) বৈধ জ্ঞান

(b) অবৈধ জ্ঞান

(c) উপলব্ধি

(d) ধাৰণা

উত্তৰ**:** (b)

(দ**)** নিম্নলিখিত কোনটো অপ্ৰমাৰ উদাহৰণ**?**

(a) ভ্ৰম **(**মিথ্য**)**

(b) অনুমান **(**অনুমান**)**

(c) ধাৰণা **(**প্ৰত্যক্ষ**)**

(d) সাক্ষ্য **(**শব্দ**)**

উত্তৰ**:** (a)

২। **'**প্ৰমা**'** কি**?**

উত্তৰঃ বৈধ বা শুদ্ধ জ্ঞানক 'প্ৰমা' বোলা হয়।

৩। **'প্ৰমা'**ৰ অৰ্থ **............** জ্ঞান। **(**খালী ঠাই পূৰণ কৰা**)**

উত্তৰঃ যথাৰ্থ

৪। প্ৰমা কাক বোলে।

উত্তৰ **:** বস্তুৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ জনাক প্ৰমা বোলে।

৫। **'**প্ৰমা**'** শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ কি**?**

উত্তৰ**:** 'প্ৰমা' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ হ'ল প্ৰকৃষ্টজ্ঞান (প্ৰ= প্ৰকৃষ্ট আৰু মা = জ্ঞান)। 'প্ৰ'ৰ অৰ্থ হ'ল যথাৰ্থ (truth or validity) আৰু 'মা'ৰ অৰ্থ হ'ল জ্ঞান। ব্যুৎপত্তিগতভাৱে প্ৰমা হ'ল বৈধ বা যথাৰ্থ জ্ঞান বা অভিজ্ঞতা (a piece of valid knowledge or experience)**।**

৬। প্ৰমা বুলিলে কি বুজায়**?**

উত্তৰ**:** প্ৰমা হৈছে ভাৰতীয় দৰ্শনত সঠিক জ্ঞান বা প্ৰামাণিক জ্ঞানৰ অৰ্থ, যিকোনো বস্তু বা সত্যৰ বিশুদ্ধ আৰু ত্ৰুটিমুক্ত জ্ঞানক সূচায়।

৭। প্ৰকৃষ্টজ্ঞান কি**?**

উত্তৰ**:** প্ৰকৃষ্ট জ্ঞান বুলিলে সাধাৰণতে যথাৰ্থ জ্ঞানকে বুজোৱা হয়।

৮। মীমাংসা মতে**,** প্ৰমাৰ মুখ্য বৈশিষ্ট্য কি**?**

উত্তৰ**:** মীমাংসা দাৰ্শনিকসকলে প্ৰমাৰ আন এটা লক্ষণৰ কথা উল্লেখ কৰিছে আৰু এইটো হ'ল নতুনত্ব বা নৱীনতা (Novelty)**।**

৯। **'**অপ্ৰমা**'** কি**?**

উত্তৰ**:** অশুদ্ধ জ্ঞানক অপ্ৰমা বুলি কোৱা হয়।

১০। অপ্ৰমা বুলিলে কি বুজায়**?**

উত্তৰঃ অপ্ৰমা বুলি ভাৰতীয় দৰ্শনত ভুল বা ত্ৰুটিপূৰ্ণ জ্ঞানক বুজায়। ইয়াত যথাৰ্থতাৰ অভাব থাকে, অৰ্থাৎ, বাস্তৱতাৰ সৈতে মিল নথকা বা বিভ্ৰান্তিকৰ জ্ঞান অপ্ৰমা। অপ্ৰমা সাধাৰণতে মিছা ধাৰণা, ভ্ৰম, সন্দেহ, আৰু অনিশ্চিত তথ্যৰ ফলত সৃষ্টি হয়।

১১। অপ্ৰমা কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰ**:** অযথাৰ্থ অনুভৱ বা অপ্ৰমা তিনি প্ৰকাৰৰ**-**

(ক) সংশয়, (খ) বিপৰ্যয় আৰু (গ) তৰ্ক।

১২। সংশয় কাক বোলে**?**

উত্তৰ**:** একেই বস্তুত বিভিন্ন বিৰুদ্ধ ধৰ্মৰ উপস্থিতিৰ জ্ঞানকে সংশয় বোলা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, দূৰৈত থকা কোনো এটা বস্তু 'খুঁটা' নে 'মানুহ' তাক নিশ্চয়কৈ ক'ব পৰা নাই, অথচ এবাৰ খুঁটা আৰু এবাৰ মানুহ বুলি সন্দেহ হ'ব পাৰে। এনে সন্দেহকে সংশয় বোলা হয়।

১৩। সংশয় কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰঃ সংশয়ক পাঁচটা শ্ৰেণীত ভাগ কৰা হয়।

১৪। সংশয় প্ৰমা হয় নে**?**

উত্তৰঃ সংশয় প্ৰমা নহয়। কাৰণ এই ধৰণৰ জ্ঞানত কোনো ধাৰণাৰ নিশ্চয়তা নাথাকে, ইয়াত কেইবাটাও বিৰুদ্ধ বা বিপৰীত ধাৰণাই জ্ঞানৰ বস্তুক অনিশ্চিত কৰি পেলায়। যিহেতু একে বস্তুত একে সময়কে একাধিক বিৰুদ্ধ ধৰ্ম থাকিব পাৰে, সেইকাৰণে এনে জ্ঞান অযথাৰ্থ অনুভৱ অৰ্থাৎ প্ৰমা নহয়।

১৫। বিপৰ্যয় কাক বোলে**?**

উত্তৰঃ বিপৰ্যয় হ'ল ভ্ৰমজ্ঞান অৰ্থাৎ মিথ্যাজ্ঞান। সংশয় হ'ল অনিশ্চিত জ্ঞান, কিন্তু বিপৰ্যয় হ'ল নিশ্চিত জ্ঞান।

১৬। বিপৰ্যয় প্ৰমা নে**?**

উত্তৰঃ বিপৰ্যয় প্ৰমা হ'ব নোৱাৰে, কাৰণ ই ভ্ৰমাত্মক। ইয়াত ভ্ৰমজ্ঞানৰ যোগেদি বস্তুৰ ওপৰত এক মিছা লক্ষণ আৰোপ কৰা হয়।

১৭। তৰ্ক কাক বোলে**?**

উত্তৰ**:** তৰ্ক হ'ল এনে এক পদ্ধতি যাৰ দ্বাৰা মূল প্ৰতিপাদ্য বিষয়ৰ বিৰুদ্ধ বচনক অসত্য প্ৰমাণ কৰি মূল বাক্যৰ সত্যতা প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়।

১৮। তৰ্ক কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰঃ তৰ্ক পাঁচ প্ৰকাৰৰ। সেয়া হ'ল- (ক) আত্মাশ্ৰয় তৰ্ক, (খ) অন্যোন্যাশ্ৰয় তৰ্ক, (গ) চক্ৰক তৰ্ক, (ঘ) অনৱস্থা, (ঙ) তদন্যবাধিতাৰ্থপ্ৰসংগ।

১৯। তৰ্ক প্ৰমা হয় নে**?**

উত্তৰঃ তৰ্ক প্ৰমা নহয়। ই মাত্ৰ প্ৰমাক প্ৰমাণ কৰাত সহায় কৰে।

২০। **'**প্ৰমাণ**'**ৰ অৰ্থ কি**?**

উত্তৰঃ বৈধ বা শুদ্ধ জ্ঞানৰ উপায় বা জ্ঞান লাভৰ পদ্ধতিটোক বা উৎসটোক প্ৰমাণ বুলি কোৱা হয়।

২১। প্ৰমাণ বুলিলে কি বুজা**?**

উত্তৰঃ প্ৰমাণ হ'ল এনে মাধ্যম যাৰ দ্বাৰা সত্য বা যথাৰ্থ জ্ঞান লাভ কৰা যায়। কিন্তু বিশেষভাৱে প্ৰমাৰ কৰণকে প্ৰমাণ বোলা হয়। ভাৰতীয় দৰ্শনত প্ৰমাৰ জনকক প্ৰমাণ বুলি কোৱা হয়।

২২। ন্যায় দৰ্শনে কি কি প্ৰমাণ গ্ৰহণ কৰিছে**?**

উত্তৰঃ চাৰিটা প্ৰমাণ গ্ৰহণ কৰিছে- প্ৰত্যক্ষ, অনুমান, উপমান আৰু শব্দ।

২৩। বৌদ্ধ দৰ্শনৰ মতে প্ৰমাণ কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰঃ বৌদ্ধ দৰ্শনৰ মতে, প্ৰমাণ দুবিধ প্ৰত্যক্ষ আৰু অনুমান।

২৪। বৈশেষিক দৰ্শনৰ মতে প্ৰমাণ কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰঃ বৈশেষিকদৰ্শনৰ মতে, প্ৰমাণ দুবিধ **-** প্ৰত্যক্ষ আৰু অনুমান।

২৫। সাংখ্য দৰ্শনৰ মতে প্ৰমাণ কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰঃ সাংখ্য দৰ্শনৰ মতে, প্ৰমাণ তিনিবিধ- প্ৰত্যক্ষ, অনুমান আৰু শব্দ।

২৬। বেদান্ত দৰ্শনৰ মতে প্ৰমাণ কেই প্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰ**:** বেদান্ত দৰ্শন মতে, প্ৰমাণ ছয়বিধ**-** প্ৰত্যক্ষ, অনুমান, উপমান, শব্দ, অৰ্থাপত্তি আৰু অনুপলব্ধি।

২৭। প্ৰভাকৰ মিশ্ৰই কেইটা প্ৰমাণ স্বীকাৰ কৰিছে**?**

উত্তৰ **:** প্ৰভাকৰৰ মতে, প্ৰমাণ পাঁচবিধ**-** প্ৰত্যক্ষ, অনুমান, উপমান, শব্দ আৰু অৰ্থাপত্তি।

২৮। কুমাৰিল ভট্টই কেইটা প্ৰমাণ স্বীকাৰ কৰিছে**?**

উত্তৰঃ ভট্ট মতে, প্ৰমাণ ছয়বিধ**-** প্ৰত্যক্ষ, অনুমান, উপমান, শব্দ, অৰ্থাপত্তি আৰু অনুপলব্ধি।

২৯। চাৰ্বাক দৰ্শনে কেইটা প্ৰমাণ গ্ৰহণ কৰিছে**?**

উত্তৰ**:** এটা। চাৰ্বাক মতে, প্ৰত্যক্ষই একমাত্ৰ প্ৰমাণ।

৩০। ভাৰতীয় জ্ঞানতত্ত্ব অনুসৰি জ্ঞানৰ দুটা প্ৰকাৰ কি কি**?**

উত্তৰঃ ভাৰতীয় জ্ঞানবিদ্যা অনুসাৰে জ্ঞান দুবিধ স্মৃতি আৰু অনুভৱ।

৩১। স্মৃতি কি**?**

উত্তৰঃ স্মৃতি হ'ল পূৰ্বানুভূত বিষয়ৰ জ্ঞান, অৰ্থাৎ যাৰ দ্বাৰা আমি অতীত হোৱা জ্ঞান বা অভিজ্ঞতাৰ স্মৰণ কৰিব পাৰো।

৩২। স্মৃতি কাক বোলে**?**

উত্তৰঃ ইন্দ্ৰিয় নিৰপেক্ষভাৱে অৰ্থাৎ ইন্দ্ৰিয়ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰি কেৱল সংস্কাৰৰ পৰা যি জ্ঞানৰ উৎপত্তি হয় তাক স্মৃতি বোলা হয়।

৩৩। স্মৃতি প্ৰমা হয় নে**?**

উত্তৰঃ স্মৃতিজ্ঞান প্ৰমা নহয়।

৩৪। স্মৃতি হ'ল পুনৰাবৃত্তিমূলক **/** উপস্থাপনমূলক। **(**শুদ্ধ উত্তৰটো বাচি উলিওৱা**)**।

উত্তৰঃ পুনৰাবৃত্তিমূলক

৩৫। স্মৃতিক কিয় পুনৰাবৃত্তিমূলক বুলি কোৱা হয়**?**

উত্তৰঃ স্মৃতিৰ ক্ষেত্ৰত যিবস্তু সম্পৰ্কে আমি অতীতত জ্ঞান লাভ কৰিছোঁ তাকে বৰ্তমান স্মৰণ কৰা হয়। সেয়ে স্মৃতিক পুনৰাবৃত্তিমূলক বুলি কোৱা হয়।

৩৬। স্মৃতিৰ প্ৰসাৰ বুলিলে কি বুজা**?**

উত্তৰঃ কোনো কোনো মনোবিজ্ঞানীৰ মতে এজন ব্যক্তিয়ে একে সময়তে একাধিক বস্তুৰ প্ৰতি মনোযোগ দিব পাৰে। একে সময়তে তেওঁ যিমান বস্তুৰ প্ৰতি মনোযোগ দিব পাৰে সেই সংখ্যাই তেওঁৰ মনোযোগ বা স্মৃতিৰ প্ৰসাৰ বুলিব পাৰি।

৩৭। স্মৃতি চাপ কি**?**

উত্তৰ**:** ইন্দ্ৰিয়যোগে লাভ কৰা অভিজ্ঞতাই আমাৰ দেহ মনত যি এক পৰিবৰ্তন আনে তাকে স্মৃতি চাপ বোলে। এই চাপৰ ফলত মস্তিষ্কৰ স্নায়ুকোষবোৰৰ গাঁথনিত এক পৰিবৰ্তন সাধিত হয়।

৩৮। স্মৃতিৰ প্ৰথম চৰ্তৰ্ত কি**?**

উত্তৰঃ স্মৃতিৰ প্ৰথম চৰ্ত হৈছে অভিজ্ঞতা আহৰণ কৰা।

৩৯। স্মৃতিৰ সাধাৰণ চৰ্তৰ্ত দুটা কি কি**?**

উত্তৰঃ স্মৃতিৰ মুখ্যত দুটা সাধাৰণ চৰ্ত থাকে- পূৰ্ব-অনুভৱ (purvanubhava) আৰু বস্তুৰ সংস্কাৰ (samskara)**।**

৪০। স্মৃতিৰ প্ৰকাৰ দুটা কি কি**?**

উত্তৰঃ স্মৃতি দুই প্ৰকাৰৰ- যথাৰ্থ (yarthartha) আৰু অযথাৰ্থ (ayathartha)**।**

৪১। যথাৰ্থ স্মৃতি কাক বোলে**?**

উত্তৰঃ যথাৰ্থ স্মৃতিয়ে অতীত অভিজ্ঞতাক সঠিকভাৱে প্ৰকাশ কৰে। ইয়াত স্মৰণ কৰা বস্তুটোৰ প্ৰকৃত স্বৰূপৰ লগত সাদৃশ্য থাকে।

৪২। অযথাৰ্থ স্মৃতি কাক বোলে?

উত্তৰ: অযথাৰ্থ স্মৃতিয়ে অতীত অভিজ্ঞতাক সঠিকভাবে প্ৰকাশ নকৰে। ইয়াত স্মৰণ কৰা বস্তুটোৰ প্ৰকৃত স্বৰূপৰ লগত মিল নাথাকে।

৪৩। প্ৰত্যাভিজ্ঞা কি?

উত্তৰঃ যেতিয়া স্মৰণ কৰিবলগীয়া বস্তু বা বিষয় ব্যক্তিৰ বাবে ইন্দ্ৰিয়গ্ৰাহ্য হৈ থাকে তেনে অৱস্থাত বৰ্তমান অভিজ্ঞতাৰ সহজ হৈ পৰে। অৰ্থাৎ তেনেক্ষেত্ৰত পূৰ্ব অভিজ্ঞতাক বৰ্তমান অভিজ্ঞতাৰ লগত তুলনা কৰি চিনাক্তকৰণ কৰিব পাৰি।

৪৪। উত্তম স্মৃতিৰ দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

উত্তৰ: উত্তম স্মৃতিৰ দুটা বৈশিষ্ট্য হৈছে -

(ক) দ্ৰুত আৰু সহজভাৱে শিক্ষাগ্ৰহণৰ ক্ষমতা।

(খ) দীৰ্ঘ সংৰক্ষণ।

৪৫। 'বিস্মৃতি সচেতন মনৰ এক প্ৰতিৰক্ষা প্ৰক্ৰিয়া'- কোনে কৈছিল?

উত্তৰঃ চিগমণ্ড ফ্ৰয়েদে কৈছিল।

৪৬। স্মৃতিৰ সংজ্ঞা দিয়া।

উত্তৰ: মনোবিজ্ঞানী ৰ'চ (Ross) ৰ মতে "স্মৃতি হৈছে এক নতুন অভিজ্ঞতা যি পূৰ্ব অভিজ্ঞতাৰ প্ৰবণতাৰ দ্বাৰা নিধাৰিত, দুয়োটাৰে সম্বন্ধ স্পষ্টভাৱে অনুমান কৰিব পাৰি।"

৪৭। প্ৰমাণ্য কি?

উত্তৰ: প্ৰমাণ্য হ'ল জ্ঞানৰ বৈধতা জনাৰ এক উপায়।

৪৮। অপ্ৰমাণ্য কি?

উত্তৰ: অপ্ৰমাণ্য মানে হ'ল জ্ঞানৰ অবৈধতা জনাৰ এটা উপায়।

৪৯। প্ৰামাণ্যবাদ বুলিলে কি বুজা?

উত্তৰ: প্ৰমা বুলিলে যথাৰ্থ অনুভবকে বুজোৱা হয় আৰু প্ৰমাত নিহিত ধৰ্মক প্ৰামাণ্য বোলে। সংস্কৃত 'প্ৰমা' শব্দৰ দ্বাৰা প্ৰমা আৰু প্ৰমাৰ কৰণ উভয়কে বুজোৱা হয়। গতিকে প্ৰামাণ্য বুলিলে প্ৰমাত্ব আৰু প্ৰমাকৰণত্ব- উভয়কে বুজায়। অৱশ্যে

প্ৰামাণ্যবাদৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰামাণ্য বুলিলে আমি প্ৰমাত্বকে বুজিম। এই প্ৰমাত্ব বা জ্ঞানৰ যথাৰ্থতা সম্পৰ্কীয় আলোচনাই প্ৰামাণ্যবাদ নামেৰে পৰিচিত।

৫০। ভাৰতীয় দৰ্শনত প্ৰামাণ্যবাদ কেইপ্ৰকাৰৰ**?**

উত্তৰঃ ভাৰতীয় দৰ্শনত প্ৰামাণ্যবাদ বা জ্ঞানৰ বৈধতাৰ তত্ব দুবিধ - স্বতঃ প্ৰামাণ্যবাদ আৰু পৰতঃ প্ৰামাণ্যবাদ।

৫১। স্বতঃ প্ৰামাণ্যবাদ বুলিলে কি বুজা**?**

উত্তৰ **:** যি বস্তুৰ জ্ঞানৰ বৈধতা প্ৰমাণিত কৰিব বাবে আন কোনো বাহ্যিক বস্তুৰ বা অৱস্থাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিবলগীয়া নহয় অৰ্থাৎ নিজৰ মাজতে নিজে বৈধ তাক স্বতঃ প্ৰামাণ্যবাদ বুলি কোৱা হয়।

৫২। পৰতঃ প্ৰামাণ্যবাদ বুলিলে কি বুজা**?**

উত্তৰঃ যি বস্তুৰ জ্ঞানে স্বতঃস্ফূৰ্ত নহয়, বৰঞ্চ বাহ্যিক পৰিস্থিতিৰ দ্বাৰা বৈধতা প্ৰমাণ কৰা হয় তাকে পৰতঃ প্ৰামাণ্যবাদ বুলি জনা যায়।

৫৩। স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ কাক বোলে**?**

উত্তৰঃ উৎপত্তিৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ বুলিলে প্ৰমাণ্যবাদৰ সেই সিদ্ধান্তক বুজায় যি মতবাদ অনুসৰি যি কাৰণৰ পৰা জ্ঞানৰ উৎপতি হয় সেই কাৰণৰ পৰাই জ্ঞানৰ প্ৰামাণিকতাও উৎপন্ন হয়।

৫৪। সাংখ্য সম্প্ৰদায়ে প্ৰবৰ্তন কৰা প্ৰামাণ্যবাদী তত্বটোৰ নাম লিখা।

উত্তৰঃ স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ আৰু স্বতঃঅপ্ৰামাণ্যবাদ।

৫৫। ন্যায় সম্প্ৰদায়ে প্ৰৱৰ্তন কৰা প্ৰামাণ্যবাদী তত্বটোৰ নাম লিখা।

উত্তৰ**:** সৎকাৰ্যবাদ (Satkaryavada)**।**

৫৬। বৌদ্ধ দৰ্শনে সম্প্ৰদায়ে প্ৰৱৰ্তন কৰা প্ৰামাণ্যবাদী তত্বটোৰ নাম লিখা।

উত্তৰ**:** প্ৰামাণ্যবাদ সম্পৰ্কীয় বৌদ্ধ দাৰ্শনিকসকলৰ মতবাদক পৰতঃপ্ৰামাণ্যবাদ আৰু স্বতঃঅপ্ৰামাণ্যবাদ বুলি কোৱা হয়।

৫৭। মীমাংসা সম্প্ৰদায়ে প্ৰৱৰ্তন কৰা প্ৰামাণ্যবাদী তত্বটোৰ নাম লিখা।

উত্তৰঃ স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ।

৫৮। জ্ঞানে ইয়াৰ সকলো বিষয়েই প্ৰকাশ কৰে**-** সঁচানে**?**

উত্তৰঃ সঁচা।

৫৯। ন্যায় দৰ্শনত প্ৰমা বুলিলে কি বুজায়**?**

উত্তৰঃ যথাৰ্থানুভাৱ।

৬০। সংশয়, প্ৰত্যক্ষ, ব্ৰহ্ম আৰু তৰ্কৰ ভিতৰত কোনটো প্ৰথা?

উত্তৰ: প্ৰত্যক্ষ।

৬১। প্ৰমাই ______________ বুজায়। (খালী ঠাই পূৰ কৰা)

উত্তৰ: যথাৰ্থ প্ৰতিনিধিত্বমূলক উপলব্ধি।

৬২। প্ৰমাৰ কিমানটা বৈশিষ্ট্য আছে।

উত্তৰঃ তিনিটা।

৬৩। মীমাংসা দৰ্শনে কোনবিধ প্ৰামাণ্যবাদক সমৰ্থন কৰে?

উত্তৰঃ স্বতঃপ্ৰামাণ্যবাদ।

৬৪। কুমাৰিল আৰু প্ৰভাকৰে কোনবিধ প্ৰামাণ্যবাদত বিশ্বাসী?

উত্তৰ: পৰতঃপ্ৰামাণ্যবাদ।

চমু প্ৰশ্নোত্তৰ:

১। 'প্ৰমা' কি? 'প্ৰমা' শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ কি?

উত্তৰঃ ভাৰতীয় জ্ঞানতত্ত্বত 'প্ৰমা' শব্দৰ দ্বাৰা যথাৰ্থ জ্ঞানক বুজোৱা হয়। 'প্ৰমা' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ হ'ল প্ৰকৃষ্টজ্ঞান (প্ৰ= প্ৰকৃষ্ট আৰু মা = জ্ঞান)। প্ৰকৃষ্ট জ্ঞান বুলিলে সাধাৰণতে যথাৰ্থ জ্ঞানকে বুজোৱা হয়। 'প্ৰ'ৰ অৰ্থ হ'ল যথাৰ্থ (truth or validity) আৰু 'মা'ৰ অৰ্থ হ'ল জ্ঞান। গতিকে ব্যুৎপত্তিগতভাবে প্ৰমা হ'ল বৈধ বা যথাৰ্থ জ্ঞান বা অভিজ্ঞতা (a piece of valid knowledge or experience)। বস্তুৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ জনাক প্ৰমা বোলে আৰ বস্তুটো প্ৰকৃতপক্ষে যি নহয়, তাক সেইৰূপে জনাক অপ্ৰমা বোলে। অপ্ৰমা জ্ঞান, কিন্তু প্ৰমা নহয়। যি জ্ঞান যথাৰ্থ, বিশুদ্ধ, সুনিশ্চিত আৰু নিসন্দিগ্ধ কেৱল সেই জ্ঞানেই 'প্ৰমা' পদবাচ্য।

গংগেশৰ মতে, "যি বস্তু য'ত আছে তাক সেই স্থানত আৰু যি বস্তু যি ৰূপত আছে তাক সেই ৰূপত লাভ কৰা অনুভৱে হ'ল প্ৰমা।" এইদৰে জ্ঞানৰ বস্তুক তাৰ যথাৰ্থ ৰূপত উপস্থিত কৰাটোৱে প্ৰমাৰ লক্ষণ।

২। অপ্ৰমা বুলিলে কি বুজায়?

উত্তৰ: অপ্ৰমা হ'ল অযথাৰ্থ জ্ঞান। আৰু অযথাৰ্থ অনুভৱ। অন্নংভট্টই অপ্ৰমাৰ সংজ্ঞাত কৈছে- "যি পদাৰ্থত যি ধৰ্মৰ অভাৱ থাকে, সেই পদাৰ্থটোক যদি সেই প্ৰকাৰবিশিষ্ট বা ধৰ্মবিশিষ্টৰূপে জনা যায়, তেনেহ'লে সেই অনুভৱক অযথাৰ্থ অনুভৱ বা অপ্ৰমা বোলা হয়।" যেনে- 'শুক্তিত ৰজত ভ্ৰম' হ'ল অযথাৰ্থ অৰ্থাৎ অপ্ৰমা। অপ্ৰমা বা অযথাৰ্থ অনুভৱ হ'ল 'তদ্ভাৱবতি তৎপ্ৰকাৰক'। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল যি ধৰ্ম বা প্ৰকাৰ বিষয়টোত নাই, কিন্তু যদি জ্ঞানৰ বিষয়টো সেই ধৰ্মবিশিষ্ট হৈ প্ৰকাশিত হয়, তেনেহ'লে সেই জ্ঞান হ'ল অপ্ৰমা। যেনে- 'ৰজ্জুত সৰ্পভ্ৰম' এইক্ষেত্ৰত প্ৰথমতে সৰ্পৰ অনুপস্থিতিত সৰ্পজ্ঞান হোৱা কাৰণে সেই জ্ঞান মিথ্যা। সৰ্পৰ ধৰ্ম বা গুণ ৰজ্জুত আৰোপিত হোৱা বাবে সেই জ্ঞান অযথাৰ্থ বা অপ্ৰমা বুলি বিবেচিত হয়।